

Zsinati és nunciatúrai bírászkodás a kora újkori Magyarországon (Forrásközlés 1638-ból)¹

A késő középkori egyházi bírászkodás vizsgálata számottevő előzményekkel rendelkezik, és az utóbbi időben már szorgos műhelymunka is folyik új kutatástörténeti fejezet nyitása érdekében.² Ezzel szemben a kora újkori egyházi jogszolgáltatás gyakorlatilag *terra incognitának* számít alapkutatói szinten. Mindössze régebbi összegzések általános, esetenként elnagyolt megállapításaira lehet hagyatkozni.³ A probléma lényege – ahogy látjuk – abban rejlik, hogy míg a források feltárása, a szövegek megállapítása és publikálása alapvetően történelmi erudíciót: széles körű archivisztikai tájékozottságot, profeszionális paleográfiai és latin nyelvi kompetenciát követel meg, addig a feldolgozás, a szakmai kontextusba, netalán a tudományos diskurzusba helyezés az iratanyag túlnyomó többsége esetében a jogtörténet, jogtudomány feladata és lehetősége. Nem kizárólag a kánonjogé, hiszen az egyházi fórumok előtt számos világi vonatkozású per folyt.⁴

Axiómának tekinthető, hogy a különféle jogszolgáltatások keretében született iratok primér szinten jogtudományi megközelítésben, jogtörténeti keretekben értelmezhetők. A megállapításból azonban nem következik az, hogy archontológiai, proszopográfiai, topográfiai (stb.) hasznosításuk,⁵ esetleges társadalom-, egyház- és művelődéstörténeti (stb.) forrásértékük⁶ a történettudomány számára másodrendűek lennének. Sőt!

A vatikáni magyar történelmi kutatások, közelebbről a vatikáni levéltárban (*Archivio Segreto Vaticano*) folyó módszeres *Hungarica*-feltárás irányából közelítve a problémához, komplex történelmi joganyag mindenekelőtt a bécsi nunciatura itt őrzött levéltárában található (*Archivio della Nunziatura in Vienna*). Tekintsünk most itt el attól a kérdéstől, hogy a római Kúria működése során keletkezett iratok jó része jogi relevanciájú (bullák, brevék, *motu proprio*ók; konstitúciók, dekrétumok, fakultások stb.).⁷ Szűkítsük kiválasztási szempontunkat a közvetlen jogszolgáltatás, a peres eljárások dokumentu-

¹ Készült az MTA TKI támogatásával, az MTA–PPKE Fraknói Vilmos Római Történelmi Kutatócsoportban.

² További irodalommal lásd: ERDŐ–SZOVÁK–TUSOR, 2018, különösen XI–XVI (ERDŐ, 2018).

³ MEZEY, 2007, 19.

⁴ Mindenekelőtt végrendeleti és házassági perek. Világi ügyekre egyházi fórumok előtt lásd FRANK, 1845, 845, 379. §.

⁵ Vö. például ENGEL, 1996; C. TÓTH–HORVÁTH–NEUMANN–PÁLOSFALVI, 2016; C. TÓTH, 2017.

⁶ Kiváltképpen igaz ez a periratokra, tanúkihallgatási jegyzőkönyvekre. Szemléletes példa erre az 1518. évi körmendi kolostorper jegyzőkönyve, amelyet 1997 novemberében leltem fel a 17. századi pápai dinasztia, a Barberinik kéziratának szisztematikus átkutatása során. (BAV Barberini latini, vol. 2666). Kiadva: ERDÉLYI, 2006.

⁷ Adatközlésszerű hasznosításuk a kora újkorból: GALLA, 1947, (lásd még GALLA, 2010 is).

maira, kizárva azonban belőlük a kánoni kivizsgálásokat (*processus informativus, processus inquisitionis*), hiszen azok nem bírói, hanem miként nevük is mutatja, informatív, vagyis információszerzési tanúkihallgatások voltak. A leginkább szóba jöhető kúriai dikasztérium, a *Sacra Romana Rota* (és fellebbezési fóruma, a *Signatura Apostolica*) a vonatkozó hazai törvényi tiltások miatt⁸ például a lengyelrel ellentétben⁹ nem túl jelentős (késő) középkori magyar anyagot rejt,¹⁰ kora újkort pedig, eddigi tapasztalunk szerint, semmilyen sem.¹¹ Ezzel szemben a császári és királyi udvarban működő pápai nunciatura a 17. században meglepően aktív és széles körű bíraskodási tevékenységet fejtett ki Magyarország irányába is.

A magyarázatot két körülmény adja. A kora újkori pápai centralizáció hatékony kiépítésének egyik kulcsmozzanata az volt, hogy az elsődlegesen diplomáciai célból felállított nunciatura-hálózat egyházigazgatási kompetenciákat is kapott. A katolikus uralkodókhoz akkreditált nunciosok a 16. század derekától kivétel nélkül főpapok, és *legatus de latere*ként a korábban csak közvetlenül Rómában intézhető ügyek jó részét (például házassági felmentések stb.) állandó jelleggel „helyben” intézhették el. Hasonlóképpen az egyházmegyei törvényszékekről a metropolitai bíróságokra fellebbezett pereket harmadfokon már nem kizárólag Rómában, hanem a nuncius, pontosabban jogban jártas auditora előtt is le lehetett folytatni.¹² A 17. század elejére Magyarországon teljességgel feledésbe merült az esztergomi érsek azon kiváltsága, hogy az ország primásaként a püspöki és érseki törvényszékek előtt folyó pereket harmadfokon ő jogosult elbírálni. Erről még az érseksége világi és egyházi jogait szorgalmasan gyűjtögető¹³ Pázmány Péter sem tudott. Majd csak Kollonich Lipót fogja feleleveníteni, alighanem az általa szorgalmazott jezsuita forrásfeltáró kutatásoknak köszönhetően.¹⁴

A 17. század elejétől tehát viszonylag szép számmal kerültek fellebbezéssel különféle perek a bécsi nunciaturára, és nemcsak kifejezetten egyházi vonatkozású ügyek, hanem olyan polgári és büntetőügyek is, melyeket különféle okok miatt egyházmegyei bíróságok előtt tárgyaltak. E perek anyagát a bécsi nunciatura levéltárában külön *Cause* kezdetű alsorozatokban őrzik. A nunciaturai archívum főregisztratúrájáról részletes régeb-

⁸ A római Kúria magyarországi joghatóságának csökkentésére irányuló késő középkori hazai törekvésekre és törvényekre: ERDŐ, 1996, 83–95, 92–94; E. KOVÁCS, 1996, 97–117, 98–99.

⁹ A lengyel vonatkozások gyűjteménye már két évtizede megjelent: BUKOWSKA-GORGONI, 1995.

¹⁰ Az anyag előzetes feltárása és mikrofilmezése már megtörtént. ASV Sacra Romana Rota (1470–1515, 343 felv.) Commissiones (1508–1511), MNL OL X 9043 (141 felv.); Manualia (actorum et citationum) (1470–1477), uo., X 9044 (111 felv.); Processus actorum (1515), uo., X 9042 (86 felv.) Vö. TUSOR, 2004, CXXXV.

¹¹ Lásd ASV Sala dei Indici, Indice n. 1072 (Positiones) és n. 1247, I–II (Processus actorum).

¹² A nunciaturák egyházkormányzati és jogszolgáltatási tevékenységére: F. FELDKAMP, 1992, 363–384.

¹³ PÉTERFFY, 1742, 265–295, különösen 286s-kk (*De nonnullis privilegiis archiepiscopi Strgioniensis metropolitanitani, primatis, legati nati*).

¹⁴ Kollonich kutatási programjára lásd TUSOR, 2004, XVI; törekvése a harmadfokú primási bíraskodás visszaállítására (ami a bécsi nunciatura ellenállásába ütközött): VANYÓ, 1986, 192–201; a primási jogszolgáltatás történetére ERDŐ, 1980–1981, 272–292 és 213–231.

bi és modern irodalom áll rendelkezésre,¹⁵ és a kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvek jegyzéke is szerepel a *Hierarchia Catholica* IV. kötetében.¹⁶ A *Cause* sorozatról viszont nem áll rendelkezésre érdemi szakirodalom. Sőt a még nunciatúrai használatra, a 18–19. században készült lapidáris tömörségű inventáriuma sem hozzáférhető újabban a levéltári mutatók sorában (*Sala dei Indici*).¹⁷ A módszeres vatikáni magyar történeti kutatások fontos feladata, hogy erre a *Hungaricum*-anyagra felhívja a figyelmet, illetve ösztönözze e peranyagok hasznosítását. A közeljövőben ezért külön közleményben közlé kívánjuk majd tenni a magyar vonatkozású polgár- és büntetőjogi (például házassági, végrendeleti és gyilkossági ügyek), egyházi joghatósági, szerzetesjogi és egyéb perek áttekintő inventáriumát a bécsi pápai követség levéltárából.

*

A nunciatúrai peranyagokban találunk több száz oldalas, tanúkihallgatásokat is magába foglaló irategyütteseket, illetve csupán néhány dokumentumot rejtőket. Utóbbiak közül közlünk az alábbiakban egy ügyet. Kiválasztása nem ötletszerű. Tematikája alapján beleillik azokba a zsinattörténeti kutatásokba, melyeket a Nemzetközi Zsinattörténeti Társasággal (*Internazionale Gesellschaft für Konziliengeschichtsforschung*) együttműködésben folytatunk.¹⁸ Továbbá a levéltári rendezés során, ami már Rómában történhetett – a nunciatúra történeti levéltára az 1920-as években került be a Vatikánba –, az alábbi iratokat tévedésből nem az *Archivio della Nunziatura in Vienna Cause* sorozatának *Controversie* alsorozatában¹⁹ őrzik. A közelebbi lelőhely a fellebbezését a nunciushoz benyújtó Nagyfalvi Gergely váci püspöki kánoni kivizsgálási jegyzőkönyve, az iratokat mellékletként ehhez csatolták közös palliumban, amihez nyilvánvalón semmi közük. Az összesen három darab iratra e kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvek 1612–1711 közötti személyi anyagának feldolgozása közben lettünk figyelmesek.

*

¹⁵ MRKONJIC, 2008; illetve a magyar vonatkozások VANYÓ, 1986. Mindkét helyen sok esetben adatokkal, utalásokkal a nunciatúrán folyó perekre.

¹⁶ GAUCHAT, 1935, 377–382. (Appendix I.)

¹⁷ Sorszama (elvileg): ASV Sala dei Indici, Indice n. 1055/IV. Ennek alapján az ASV Archivio della Nunziatura in Vienna *Cause* alsorozatai a következők: 1. Controversie, 2. Alienationes, 3. Negotia diversa immunitatem diversam spectantia, 4. Civili, 5. Criminali, 6. Regolari, 7. Matrimoniali, 8. Beneficiali, 9 Vari (Misc.).

¹⁸ Vö. legújabbán: TUSOR, 2017, 331–353.

¹⁹ Az ügyet már a jelek szerint a 18. század második felében (esetleg a 19. század elején) készült, imént említett 1055/IV-es index sem említi, sem a *Controversie* között, sem másutt, az iratok tehát már igen korán elkeveredhettek.

Nagyfalvi Gergely váci választott püspök és győri örkanonok 1638. szept. 26-án levélben fordult Malatesta Baglioni nunciushoz.²⁰ Megküldte hivatalos fellebbezését egy ellene intézett perben. Levelében külön kérte arra a nunciust, hogy szólítsa fel Lósy Imre esztergomi érseket, adja ki számára a periratokat, kiváltképpen az ügyét hivatalosan felsőbb ítélkezésre bocsájto, úgynevezett perátküldő levelet, melyet a primás a fellebbezés bejelentése ellenére megtagadott tőle. A püspök levelében a szakzsargonhoz tartozónak tekinthető *apostolus* megnevezést használja, ami a felsőbb székre bocsátó levélnek feleltethető meg. Ezt pedig a fellebbezést benyújtó fél számára kötelező kiadni.²¹ Kérte továbbá a primás felszólítását, hogy a fellebbezés elbírálásáig tartózkodjon az ítélet végrehajtásától. Kijelentette még, hogy jogi álláspontja szerint fellebbezését követően a primás már nem avatkozhat be az ügybe.²²

Egyháziak között perek általában joghatósági, fegyelmi, vagy egyházi javadalmi, illetve tizedügyekben kerültek a nunciatúra elé fellebbezésre.²³ Itt azonban egészen másról, első pillantásra teljesen jelentéktelen és érdektelen ügyről, egy győri ház tulajdonjogáról van szó. Mivel nemcsak a kísérlével, hanem a primási eljárás elleni tiltakozás formájában megfogalmazott fellebbezés (*libellus appellationis et protestationis*) is ránk maradt, a teljes perelözményt részletesen megismerhetjük. Elbeszélése szerint a későbbi püspök mintegy 7 évet lakott a jogvita tárgyát képező házban, tulajdonjogát adásvételi iratok, illetve a felújítás során elhelyezett névfeliratai bizonyítják. Miután előléptették győri örkanonokká és beköltöztetett az örkanonokoknak járó házba, korábbi otthonába éppen az a Budai Márton költözött be, akitől a házat korábban Nagyfalvi megvásárolta, és aki a Bethlen-féle zavarok idején Sopronba kényszerült menekülni és sok hányattatást szenvedett el. Régi barátságukra tekintettel fogadta házába, és ő – a püspök elmondása szerint – „aranyhegyeket” ígért viszonzásul. Nem lévén örököse, halála esetére összes javát rá kívánta ruházni. Ám – folytatja Nagyfalvi – valamin összeszólalkoztak, ezért nevezett Budai Márton máshogy rendelkezett végrendeletileg, amibe a házat is belefoglalta, mintha az övé lett volna. Sőt, még két másik rábízott házat, egyet a városfalakon belül, másikat a külvárosban titokban eladott.

Miután értesült minderről, hiába protestált, és indított pert. Az ellenérdekelt Boka Jánosnak – a jelek szerint ő lehetett Budai végrendeleti örököse – befolyásos támogatói akadtak, köztük a győri püspök, ő maga pedig az ország zavarai, betegségei és más okok miatt nem tudott érvényt szerezni jogos követelésének. Az ügyet az hozta napirendre,

²⁰ Baglioniira további irodalommal: BECKER, 2004.

²¹ *Post appellationem interpositam appellans debet litteras transmissorias seu transmissionales seu apostolos extrahere, hoc est postulare accipere et reddere... quibus causa ad superius forum transmittitur, defertur.* BARTAL, 1901, 33 és 390.

²² Lásd alább, 1. sz. irat.

²³ Lásd például ASV Arch. Nunz. Vienna, Controversie, n. 22. 79. 83. 101. Az itt szereplő üzleti ügy legalább annyira kivételes, mint az a szintén győri vonatkozású per, amelyet a ferencesek indítottak Széchenyi György püspök ellen 1681–1683-ban, aki egyházi immunitásukat megsértve katonáival hurcoltatott el kolostorukból bizonyos személyeket. Uo., *Immunità ecclesiastica (Negotia diversa immunitatem ecclesiasticam spectantia)*, n. 22.

hogy a német helyőrség egyik, közelebről meg nem nevezett kapitányát a szóban forgó házba kvártélyozták be, aki őt ez ügyben felkereste, hogy megszerezze beleegyezését.

A főpap – saját elmondása szerint – feltárta a kapitány előtt az előzményeket, és nem emelt kifogást a kvártélyozás ellen, sőt minden, a házra vonatkozó jogát átruházta rá, az adásvételi iratokkal egyetemben. A sértett Boka János *spoliator*nak nevezvén őt ezt követően fordult az esztergomi érsekhez, aki az épp akkor üléselő nagyszombati tartományi zsinat elé vitte az ügyet. A zsinati bírák pedig elrendelték a ház visszaadását Bokának, még hozzá anélkül, hogy ő maga kifejthette volna álláspontját, illetve megfelelő eszközökkel élhetett volna jogai védelmében. Nagyszombat ezt azonban nem fogadta el, tagadta a kijelölt zsinati bírák illetékességét, jogi álláspontja szerint az ország törvényei kizárják, hogy akár egyháziak, akár világiak vonatkozásában tulajdonjogi ügyeket egyházi fórumon tárgyaljanak. Sem az ítéletet, sem a vonatkozó iratokat nem kapta kézhez, hiába sürgette. Álláspontja szerint emiatt a formai hiba miatt a zsinati bírák ítélete, még ha kompetensek lettek volna is, eleve megalapozatlan. A zsinat eloszlása után sokáig csend volt – olvashatjuk a fellebbezésben.

Majd – folytatja a püspök –, váratlanul megérkezett az esztergomi érsek parancsa, mely a zsinati végzésre hivatkozva elrendelte a szóban forgó ház visszaadását a győri káptalan közreműködésével. A káptalan ezt vonakodott végrehajtani, mondván, az ország törvényei szerint nem az esztergomi érsek a város földesura, hanem a győri káptalan, és ez jogosult a győri ingatlanügyekben ítéletet hozni.²⁴ Mire a primás újabb parancslevelében a kiközösítés terhe alatt megparancsolta a káptalannak a végrehajtást. „Maglehetősen nehéz, már-már hihetetlen volt elképzelni a ház megszállását, a német kapitány kidobását, és az épület lefoglalását a felperes számára, anélkül, hogy ez ne okozott volna tumultust a törökök cselvetéseinek kitett erődítményben” – jegyezte meg a püspök. Elképesztőnek tartotta továbbá, hogy a káptalan a kiközösítés miatti félelmében saját jogai ellen járjon el, káros precedenst teremtve a jövőre nézve. Szerinte e félelem miatt nem tudta a káptalan eldönteni, hogy mitévő is legyen. Ezért döntött ő a fellebbezés mellett a nunciushoz, hogy az a császári udvarban működő *legatus a latere*-ként vonja magához az ügyet.

A fellebbezési irat az előzmények ezen hosszadalmas előtárását követően ugyanazt kéri, amit Nagyszombat kísérőiratában is kiemelt: az iratok és a perátküldő levél kiadását a primás részéről, illetve a végrehajtás felfüggesztését a fellebbezés elbírálásáig.

*

Ha már kellő számú bírósági iratot olvastunk, akár történetit, akár nem történetit, tapasztaljuk, hogy az érdekelt fél mindig koherens narratívát sző vélt vagy valós jogai ér-

²⁴ A káptalan a 17. század folyamán mindinkább gyengülő földesúri jogaira a város felett: BEDY, 1938, 132–137; a káptalan, a város és a katonaság kapcsolataira újabb szempontok alapján: GECSÉNYI, 2008, 213–228.

vényesítésére. Így van ez Nagyfalvi fellebbező irata esetében is. A klasszikus *audiatur et altera pars* ugyanakkor nem érvényesíthető, hiszen a felperes, illetve a primás álláspontját nem ismerjük. Sőt magáról az ügyről: előzményeiről, fejleményeiről, a fellebbezés sorsáról sincsen semmiféle információnk. Ami arra utal, hogy a püspök megoldási kísérlete, a nunciátúra mint felsőbb fórum bevonása nem járt sikerrel. És vélhetően nem amiatt, mert a primás kétségbe vonta volna a pápai követség illetékességét. A bécsi nunciátúra leginkább az 1630-as években volt aktív magyar perek elbírálásában.²⁵

A megoldást, részben hipotetikus úton, alapon két irányban kell keresnünk. Egyfelől Nagyfalvi püspök elbeszélésében valami nagyon nem felelhetett meg a valóságnak. Olyannyira, hogy – miként a főpapnak a fellebbezési irat végére írt s. k. megjegyzéséből kitetszik, maga a győri káptalan sem állt ki teljes mellszélességgel oszlopos tagja mellett. Bár két kollégájukat, Lónyi Mihály olvasókanonokot és – a verseiről és zoltárfordításairól híres – Nyéki Vörös Mátyás pápóci prépostot²⁶ kiküldték az otthonában betegen fekvő főpaphoz, hogy felvegyék tiltakozását és fellebbezését, és annak szövegét el is készítették, azt a primástól való félelmükben végül nem merték lepecsételt, hiteles formában kiadni. Nagyfalvi ezért Győr vármegye alispánjával és szolgabíráival: Szapáry Andrással, Bajusz Mihállyal, Bodó Györggyel és Jagasich Jánossal²⁷ hitelesíttette a káptalani kiadványt.²⁸ A megoldás nem tekinthető túl gyakori és szokványos eljárásnak a magyar jogtörténetben.

A győri káptalan mindazonáltal nem arról volt híres, hogy akár az ország primása, akár saját ordináriusa előtt könnyen meghátrált volna, a testület konfliktusai Pázmány Péterrel, vagy pedig Draskovich Györggyel közismertek.²⁹ Inkább elképzelhető, hogy nem lehettek teljesen meggyőződve tagtársuk igazáról. Mint ahogy mi sem, és a püspök-örkanonok több helyen ingatag lábon álló narratívája mögött a kora újkorban oly gyakori zálogügyletet, sőt zálogügyleteket kell sejttenünk.³⁰ Ezek ugyan Nagyfalvi számára kedvezőtlenül végződhetnek, ám a jogban jártas, Bolognában is tanult főpap meg-

²⁵ Csupán a polgárjogi ügyek (*Cause Civili*) sorában hét darab magyar vonatkozású eljárást találunk, közülük olyan gazdagon dokumentáltak, mint a Litschin Rozina és Pográny István közötti végrendeleti per 1629–1631-ből (n. 22).

²⁶ BEDY, 1938, 411–412 és 405–407.

²⁷ A győri vármegyei tisztviselőkre: GECSÉNYI, 2004; Szapáry András: 26. 94. 95 és *ad indicem* (p. 88); Bajusz Mihály: n. 231; Bodó György: 531. 536. 549; Jagasich János: n. 4. 16. 70 és *ad indicem* (p. 81); HEGEDŰS–SZABÓ, 2007, Bajusz: *ad indicem* (162); Bodó: *ad indicem* (163); Jagasich: *ad indicem* (166); Szapáry: *ad indicem* (170). Nagyfalvi püspök részvételére a vármegyei közéletben: GECSÉNYI, 2004, n. 298. 303. 502. 549. 1638-tól nem szerepel a vármegyei regesztákban. – Az ügyben részes Budai Márton és Boka János közelebbi azonosítását eredetileg a helytörténeti kutatásra kívántuk bízni. Kéziratunk gondos lektorai, Fazekas István és Gecsényi Lajos azonban voltak szívesek segítségünkre lenni. Köszönettel fogadott közlések a következők. Budai Márton végrendelete fennmaradt, friss elemzése: HORVÁTH, 2017, 286. Budai Márton tekintélyes polgár lehetett, a városi tanács tagja és esküdt volt (vö. DOMINKOVITS, 2008, *ad indicem*). Boka János kereskedelmi tevékenységére vonatkozó adatok: DOMINKOVITS, 2013, *ad indicem*.

²⁸ Lásd a 3. számú iratot.

²⁹ A győri káptalan (és Nagyfalvi) permanens konfliktusaira például: SZABADY, 1936, 41skk.

³⁰ Kora újkori zálogügyletek magyar sajátosságaira szemléletes összefoglalás a 18. század elejéről: Arch. Nunz. Vienna, Immunità, n. 82, s.f.

felelőnek látszó kiutat tudott találni, leginkább követelése átruházásával a győri helyőrség egyik tisztére. Jogtechnikai szempontból védve lehetett, erre utal, hogy a sértett fél nem világi, hanem egyházi fórumon igyekezett érvényt szerezni igazának. Győrben nyilván mindenki tudhatta, hogy a tulajdonjogi vita mögött nem Nagyfalvi püspök Budai Mártonhoz fűződő barátsága, majd elhidegülése áll, hanem egy rosszul végződő üzleti kapcsolat, melynek során a püspök eredményesnek látszó módon igyekezett meggátolni, hogy a kölcsönének fedezete az időközben elhunyt kölcsönadó kedvezményezettjének tulajdonába menjen át.³¹

Amivel Nagyfalvi nem számolhatott, hogy szerencsétlenségére épp az ügy eskalálódásakor ült össze a nemzeti zsinat Nagyszombatban 1638. június 14. és 16. között.³² A „rendes” törvénykezési úton számítása talán beválhatott volna, a szintén kiváló jogász Lósy Imre az ügyet azonban nem a metropolitai bíróság előtt tárgyalhatta. Az egyházi fórum kompetenciája zálogügyletben valóban megkérdőjelezhető lett volna. Ezt a jól szabályozott eljárásrend szerinti tárgyalásokon Nagyfalvi a magyar tradicionális jog alapján könnyen bizonyíthatta volna, mint ahogy a rendes egyházi bíróság illetéktenségére fellebbezésében nyomatékosan hivatkozik is. Igen ám, de a zsinati bírászkodás, mely ősi formája az egyházi igazságszolgáltatásnak, nem bürokratikus, hanem közösségi ítéletalkotás keretében döntött és elsődlegesen *in foro conscientiae* kötelezte az ítélet elfogadására a feleket.³³ Nem véletlen, hogy a magyar jogrendet szintén behatóan ismerő Lósy primás nem javadalomvesztés stb. terhe alatt, hanem a kiközösítés kilátásba helyezésével gyakorolt nyomást a káptalanra, második parancslevelében már kifejezetten Nagyszombatba rendelve őket ennek személyes meghallgatására, amennyiben nem hajtják végre a zsinati bíróság ítéletét.

Mely ítéletnek jellegéből fakadóan hiányoztak a szokásos jogbiztosító dokumentumai, és amelyeket Nagyfalvi hiába is követelt. Ezek híján viszont a nunciatúra számára adminisztratíván megfoghatatlan volt az ügy. A püspök hiába kifogásolta protestációjában a zsinati bírászkodás létjogosultságát birtokügyben, a zsinati ítélet lelkiismereti fórumon kötelezte őt. Bár ekkoriban a pápaság már mind nagyobb távolságtartással figyelte a nagyobb helyi szinódusok tartását, egy ilyen jellegű és szintű kérdésbe a nunciatúra nem igazán akarhatott és vélhetően nem is tudott volna beavatkozni. Ha esetleg megpróbált volna, könnyen szembetalálkozott volna azzal az érveléssel, amivel kerek tíz évvel később utóda, Camillo Melzi, miszerint a zsinati keretben hozott határozat ellenében csupán közvetlenül a pápához lehet fellebbezni, a nunciushoz nem. Az elvet Lippay

³¹ A történeti szakirodalom – melynek köszönhetően a ház helye pontosan azonosítható – kifejezetten cáfolja a püspök elbeszélését. Eszerint a házat Nagyfalvi korábban magától Budaitól vette meg: „A Szent Mátyás-utcában (a mai Kazinczy-utca) a bécsikaputól jobbkézre Nagyfalvy Gergely pápóci prépostnak volt sarokháza, melyet Buday Mártontól vett, annak pedig Naprághy Demeter érsek adta ajándékba. E ház a nagyobbak közé tartozott, mert hossza a tér felé 10° 3', a Szent Lázárköz (Kármelitaköz = ma Deák Ferenc-utca) felé 8° 2'. Itt volt Farkas kanonok háza is, melyet Naprághy érsektől vett, 7° 1' hosszú, 20° 21/2 széles. Mindkét ház eredetileg Máthéssy György v. püspök, kanonok tulajdona volt.” BEDY, 1938, 110. A főpap másik győri házára uo., 111.

³² PÉTERFFY, 1742, 346–375.

³³ *A iudices quaerelarum* kijelölése szerves része volt a kora újkori zsinatok tartásának. Vö. GAVANTI, 1713, 251.

György prímás egy jóval jelentősebb, ugyancsak győri vonatkozású zsinati bírósági döntés, Draskovich György győri püspök javainak szekvesztrálása kapcsán fogalmazta meg.³⁴ Mely zsinati aktusnak a Nagyfalvi ellen hozott zsinati bírósági ítélet egyik ötletadó, eddig ismeretlen előképe lehetett.³⁵ Lényeges különbség azonban a két eset között, hogy míg Draskovich az uralkodóhoz fordult, aki felülbírálta a zsinati döntést, Nagyfalvi esetében nincsen nyoma annak, hogy világi hatóságot keresett volna meg, a vármegei hitelesítést leszámítva.

*

1. Az ügynek az egyháziak visszaélései feletti zsinat bíraskodás – és annak kánoni fenytékre hivatkozó végrehajtása – 1638-as kimutatásában ragadhatjuk meg elsődleges történeti jelentőségét. A zsinati bíraskodás restitúciója elsődlegesen tehát a kiváló és gyakorló egyházjogász Lósy Imre nevéhez köthető. Ő az 1638. évi nemzeti zsinaton egyúttal a hazai egyházi bíraskodás egészét behatóan szabályoztatta. A határozatok erre vonatkozó X. fejezete összesen 9 pontban írta elő, hogy a főpapok tartsanak auláikban megfelelő jogi végzettségű klerikusokat az ítélező helynökök munkájának segítésére (1.), kik és hogyan kezeljék az iratokat, irányítsák az ügymenetet (2.), az iratok őrzésére levéltárat állítsanak fel (3.), az ügyeket ne húzzák el, hanem a Trienti Zsinat előírásainak megfelelően időben zárják le (4.), csak ténylegesen lezárt ügyek kerüljenek felsőbb fórum elé, illetve alsóbb szék megkerülésével ne kezdődhessen tárgyalások (5 és 9). Szabályozta továbbá az iratki-bocsátási illetékek, az ügyvédi tiszteletdíjak és a perköltség mértékét (5–8).³⁶ Magáról a zsinati bíraskodásról és a nunciatúra szerepéről ugyanakkor tételesen nem esik szó a határozatokban. Az itt közlésre kerülő vatikáni forrásoknak köszönhetően azonban sikerült a zsinati plénum határozataitól (*constitutiones*) és rendelkezéseitől (*ordinationes*) függetlenül működő zsinati bíróság működését kimutatnunk.³⁷

³⁴ TUSOR, 2014, 69–130, 72skk.

³⁵ Vö. azonban még Cap. IX, IX is (Draskovich György zsinati határozati kötelezése a ferencesek kárára elidegenített javak visszaszolgáltatására 1638-ban). PÉTERFFY, 1742, 372. – A döntés, illetve primási végrehajtása Draskovich fantáziáját is megmozgatta az örkanonokjával régóta folytatott küzdelmében, lásd alább a 38. sz. jegyzetben.

³⁶ PÉTERFFY, 1742, 372–373.

³⁷ Nagyfalvi maga panasolja (alább, 2. sz.), hogy bár felfogása szerint kötelesek lettek volna, ügyét a kijelölt zsinati bírák (*iudices quaerelarum*) mégsem vitték a zsinati plénum elé (*neque ad synodum, penes quam erat potestas finaliter decidendi, si alias res de foro etiam ipsius fuisset, sicut debebant, referre noluerunt*). Tehát nem azon közelebről meg nem nevezett esetek egyikéről van szó, melyekről a zsinat harmadik napja után, a XI fejezetre osztott határozatok (*constitutiones*) véglegesítését, illetve a záró szentmisét és beszédet követően a nagyszombati székesegyház sekrestyéjébe visszavonulva tárgyaltak a zsinat résztvevői. *Quo finito pro diversis deliberationibus, ad commune bonum ecclesiae habendi situm est ad sacramentum templi, atque ibi post nonnulla synodalibus constitutionibus praecedentis diei superaddita, compositae sunt variae differentiae, revisaeque rationes mobilium, praelatorum defunctorum ordinationesque circa eas factae sunt, ita quomodo circa beneficiatos suae dioecesis domini ordinarii procedere debent... Atque his multisque aliis peractis tandem synodo finem esse imponendum*. Ugyanekkor két győri vonatkozású kérdésben is rendelkeztek: a zsinati határozatokat a hie-

2. A császári (és királyi) udvarban működő nunciatúra harmadfokú bíraskodásának adatolása a másik fontos mozzanat. Nem is létének, hanem annak a magától értetődő sietségnek, mellyel a szintén kiváló, Róma mellett Bolognában is jogot hallgató Nagyfalvi püspök Malatesta Baglioni nunciushoz fordult. Ami annak bizonyítéka, hogy a nunciatúrai bíraskodás a 17. század első felében a magyarországi katolikus egyházi jogszolgáltatás nemcsak szerves részének számított, hanem bírói fórumát a hazai hierarchián belüli konfliktusok jogi rendezése céljából is igénybe kívánták venni.³⁸

3. A harmadik, a vatikáni kutatások szempontjából kevésbé lényeges, mégsem érdektelen mozzanat, hogy a Nagyfalvi Gergelyről rendelkezésre álló képet, amely „kissé talányos alak”-ját a korabeli hazai episzkopátus egyik legműveltebb tagjaként tartja számon, a jogász és birtokszerző mellett a vállalkozó preláthusával gazdagítja.³⁹ Az erődváró által jelentett véges adottságok és az egykorú építkezések, például a jezsuitáké, feszültté tették a győri ingatlanpiacot,⁴⁰ melyből a püspök-örkانونok igyekezett profitálni. Példája korántsem kivételes, a hazai káptalanok üzleti tevékenységét a pápai nunciatúra még az 1920-as évek végén is erősen kifogásolta.⁴¹

rarchikus rangsorban ötödikként aláíró Nagyfalvi rezideálásáról egyházmegyéjében, illetve a győri káptalan és a püspök, valamint a jezsuiták között zajló telekvitában. PÉTERFFY, 1742, 373.

³⁸ Nagyfalvi ugyan meglehetősen sietséggel és vehemenciával fordult a nunciushoz, viszont talán tévednénk, ha mélyebb ellentéteket feltételeznénk közte és Lósy primás között, akihez a váci püspök és győri örkanonok egy, az itt tárgyaltnál sokkal súlyosabb ügyében hamarosan ugyancsak fellebbezni kényszerült. Ordináriusa, Draskovich György ugyan jó 10 nap múlva kiközösítette. Arra hivatkozott, hogy Nagyfalvi nem teljesítette a nagyszombati zsinat határozatát, miszerint el kell foglalnia püspöki rezidenciáját. Aligha tévedünk, ha e régóta ismert ügy (vö. BEDY, 1938, 403) és a most feltárt eset között párhuzamot keresünk, magyarán Draskovich a minapi primási precedenst követhette az *excommunicatió*ban. – Lásd még Nagyfalvi és Lósy levelezését, többek között egy 1637-es nunciatúrai fellebbezésről (Dobos-féle ügy): PL AS, Acta radicalia, classis X, No. 196, 8. cs., fol. 149–151. 152–154. 201–203 (1637. aug. 19., 28. és szept. 7.); GyEL Győri Káptalan Országos Levéltára, Cimeliotheca VII, n. 428 (1637. aug. 22.).

³⁹ Az epigramma-szerző főpapra további irodalomtörténeti vonatkozású irodalommal: BITSKEY, 1983, 130–136, 135. Lásd még diáriumiát: SZELESTEI, 1998, 57–141; jogi tevékenységére, birtokszerzéseire: SZABADY, 1932, 213–232; javai felsorolása (ingóságainak leltára): *Nagyfalvy*, 1899, 535–536; pályájának áttekintése: BEDY, 1938, 402–404; váci püspökségére még MOLNÁR, 2003, 249–272, 256–258.

⁴⁰ További irodalommal lásd FAZEKAS, 2017, 63–85, 13–14.

⁴¹ GÁRDONYI, 2017, 261–375, 365–366.

Források

1.

Nagyfalvi Gergely Malatesta Baglioni nunciushoz

Győr, 1638. szept. 26.

(ASV Arch. Nunz. in Vienna, Proc. n. 56, s.f. – *m. p.*)⁴²

Illustrissime ac reverendissime domine, domine patrone gratiosissime.

Post humilem servitiorum et precum oblationem etc.

Ex libellis appellationis et protestationis, quos illustrissimae vestrae celsitudini supplex in his scriptis praesento, facile intelliget propter processus contra me institutos, in quas angustias et difficultates coniectae sint res meae. Duo ab illustrissima vestra celsitudine humiliter ac demisse peto. Unum, ut quoniam post appellationem coram ipso etiam illustrissimo domino archiepiscopo Strigoniensi legitime interpositam, denegata est mihi sententia et actorum copia, nec apostolos solita forma a me petitos, habere potui: iubeat mihi appellanti et iusta postulanti quamprimum authentice tradi. Alterum ut interim illustrissimus dominus archiepiscopus supersedeat a prosecutione caussae [!], neque aliquid in praeiudicium appellantis tentet, vel quovis modo innovet, antequam ab illustrissima vestra celsitudine de isto negotio cognoscatur diligentius. Hoc quod peto, licitum aequum iustum esse existimans praesertim cum iam appellatam sit a sententia illustrissimi ac reverendissimi domini archiepiscopi Strigoniensis et petiti apostoli, ac nihil responderit: quo in casu iuxta veram doctorum opinionem censetur appellationi detulisse neque posse amplius in caussa se intromittere. Iterum atque iterum me submitto protectioni illustrissimae vestrae celsitudinis atque eandem foelicissime valere desidero. Datum Iaurini die 26 mensis Septembris anno Domini 1638.

Illustrissimae ac reverendissimae dominationis vestrae

Humilis servus et capellanus

[*m. p.*]

Gregorius Nagifalui

nominatus episcopus Vacienis

[*Külcím:*]

Excellentissimo, illustrissimo ac reverendissimo principi ac domino, domino Malatestae Balleoni, episcopo Pisareno, ac sanctissimi domini nostri Urbani VIII ad sacram Caesarem maiestatem legato a latere etc. Domino, domino gratiosissimo. Pragae

⁴² Az iratokat nem időrendben, hanem „aktaszzerűen”, a lelőhelyet követő sorrendben közöljük. A dokumentumok már a korszakban zsineggel átfűzött palliumban kerültek elhelyezésre, címiratuk: 1638. *Scriptae pro illustrissimo domino Georgio Nagifalui nominato episcopo Vacienis.*

2.

A győri káptalan testimoniálisa

Győr, 1638. szept. 24.

(ASV Arch. Nunz. in Vienna, Proc. n. 56, s.f. – orig.)

Nos capitulum ecclesiae Iauriensis memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit universis. Quod nos ad instantiam reverendissimi domini Gregorÿ Nagiffaluy electi episcopi Vaciensis, custodis ecclesiae nostrae Iauriensis necnon fratris et concanonici nostri duos e medio nostri, admodum reverendos dominos Michaellem Lonÿ lectorem, Matthiam Weores de Nÿek praepositum S. Salvatoris de Papocz, fratres et concanonicos nostros exmiserimus ad domum et habitationem eiusdem in hoc oppido nostro Iauriensi existentem, siquidem morbo impeditus personaliter nos accedere minime potuisset. Coram quibus iurium suorum futura pro cautela, veluti notariis et testibus authenticis protestationem et de gravamine suo apellationem talem fecit, quae sequitur.

Quantum ac illam domum controversam attinet, de qua nunc agitur, recordor et assero meam propriam fuisse, quod probo manifeste, remque facio notoriam instrumento venditionis et emptionis: deinde quia fere omnes norunt me in ea diu mansisse, annis plus minus septem, instaurasse, ornasse maximis laboribus et sumptibus: testatur nomen meum multis in locis inscriptum atque insculptum. Quod autem postea domum illam incoluit Martinus Budaÿ, a quo emeram, factum est ita. Vigebat in regno bellum civile Bethlemianum, et ipse tunc temporis Sopronÿ agebat non sine periculo suarum fortunarum et vitae: ego iam eram promotus ad custodiam Iauriensem, quae domum habet⁴³ hic ecclesiae proximam ad habitandum magis commodam. Domum illam priorem reliqueram vacuam, venit ergo ad me Budaÿ profugus per fidem veteris amicitiae petens atque instans diligentissime, ut sibi liceret migrare in domum illam et bellorum fluctibus iactatum tanquam in portum se recipere. Promisit montes aureos. Nam si ipsum contingeret citius ex hac vita evocari, quam me, omnem suam substantiam relicturum mihi, cum careat haerede, qui in bonis suis iure valeat succedere, sancte promisit. Itaque tum verbis illis speciosis, tum Christiana charitate commotus admisi in illam domum, ubi et vixit aliquandiu et nomine meo possedit, neque a me fuit molestatus. Caepit aegrotare, et quia offenderunt illum quaedam mea verba propter excessus liberius emissa, fecisse dicitur testamentum et de illa domo disposuisse, ac si fuisset ipsius propria, et diem clausit extremum. Duas etiam alias aedes, unam in suburbio, alteram intra moenia sitam commodate illi dederam, quas etiam clancularie vendidit. Ubi haec ad notitiam meam pervenerunt, contradixi, litem movi, sed erant adversarii multi, acerrimi, potentes, ex quibus episcopus unus erat Iauriensis,⁴⁴ //

⁴³ A szó sorközi beszúrás.

⁴⁴ Az említett püspök már Draskovich György lehet.

Ioannis Boka intimus amicus. Interim ego etiam infelix per varios casus iactatus tum communibus patriae perturbationibus, tum infirmitatibus atque aliis impedimentis retardatus, meum ius prosequi non valui. Proximis superioribus mensibus accidit, quod unus ex Germanici exercitus capitaneis ad me veniret dicens: domum illam sibi assignatam esse pro quartirio, nolle tamen me offendere, si displiceret mihi, non se quicquam facturum. Statum et conditionem totius rei exposui, ut supra: meam quidem esse domum, sed cum propter continuas infirmitates, tum alias lites, humanae vitae perturbationes et persecutiones non suppetere mihi tempus et vires ad recuperandum. Ergo igitur [!] non me impedire, quominus ingrediatur domum illam, ac suo iure utatur, quin potius, si quod ius mihi competit in illa domo, in eundem dominum capitaneum transtuli, atque instrumenta emptionis eidem tradidi. Hinc postea illae lacrymae, quod ad instantiam Ioannis Boka fui citatus ab illustrissimo domino archiepiscopo Strigoniensi atque ex eo, quod capitaneus intrasset domum, spoliatores me vocarent. Hinc in synodo Tyrnauisiensi provinciali electi iudices quaerelarum et accusationum causam hanc levaverunt examinandam. Declinatoria fori exceptione usus sum, dicens: dominos illos iudices non esse competentes in eo negotio: siquidem secundum leges regni et approbatas consuetudines, quibus utimur, tam ecclesiastici, quam saeculares, causae profanae factum iuris possessionarii tangentes a iudicibus ecclesiasticis tractari concludique nequirent. Non obstante tamen hac mea declinatoria fori exceptione, iudices synodales quaerelarum ad ulteriora processerunt,⁴⁵ et actorem suae domus possessione per me esse spoliatum ac proinde per me in pristinum statum reponendum ac redintegrandum pronunciarunt. Fuit autem haec sententia pronunciata antequam fuissent auditae meae defensiones et probationes, antequam de causae meritis sufficiens praecederet cognitio, antequam referretur ad synodum, et copiam sententiae cum omnibus actis mihi extradarent ad futuram cautelam, ut si innotesceret me in aliquo gravatum aliquo iuridico remedio obviarem. Verum domini iudices quaerelarum neque ad synodum, penes quam erat potestas finaliter decidendi, si alias res de foro etiam ipsius fuisset, sicut debebant, referre noluerunt, neque copiam sententiae cum omnibus suis actis mecum communicarunt. Sollicitavi, expectavi usque ad finem synodi, soluta synodo accepta licentia et benedictione domum redii. Altum de eo silentium, nulla mentio fuit; sed ecce elapso aliquo mensium cursu, cum nomine illustrissimi domini archiepiscopi litterae advenerunt, quibus mandabatur ab eodem, ut actori asserto spoliato per venerabile capitulum Iauriense // restitueretur domus, et sine aliqua interposita mora fieret executio. Erant in illis quoque minae censurarum insertae. Sed tamen capitulum Iauriense excusavit se, quod hoc fieri non posset sine gravi praeiudicio ac laesione iurium capituli. Quandoquidem ex concessione regum Hungariae et omnium statuum ac ordinum regni etiam dominorum praelatorum et totius cleri consensu roborata ac iure etiam domini terrestris non penes dominum illustrissimum archiepiscopum Strigoniensem, sed pene venerabile capitulum esset de domibus in fundo Iauriensi sitis omne iudicium omnisque dispositio. His tamen non acquievit

⁴⁵ A szó s. k. föléírással javítva erre az alakra.

illustrissimus dominus archiepiscopus, sed ex superabundanti alias litteras patentes misit, praecipiens ut intra quindecim dies restitueretur domus illa litigiosa actori, alioquin omnes et singuli canonici Iaurienses tenerentur comparere Tyrnaviae ad audiendam sententiam excommunicationis.

Durum sane atque impossibile videbatur domum illam invadere, atque eiecto capitaneo Germanorum militum pro actore occupare, quod citra tumultum fieri vix sperare poteramus, quod est periculosissimum in tali praesidio Turcarum insidiis nimium exposito. Durum illud quoque quod capitulum contra suae ecclesiae cathedralis iura et iurisdictiones et contra semetipsum sententias et praecepta metu excommunicationis incusso exequi compelleretur, et hoc exemplum aliis ad imitandum propositum plurimum noceret in futurum. Sed metu excommunicationis incusso, quid capitulum egerit aut qualiter sibi providere velit, non fuit notificatum. Ego propter memoratas causas vehementer me gravatum esse sentiens praesertim comminatae excommunicationis sententia⁴⁶ anxius in his scriptis appello coram reverendis vestris dominationibus ad illustrissimum et reverendissimum dominum, dominum nuncium apostolicum, qui nunc apud sacram Caesaream regiamque maiestatem legati de latere potestate atque officio fungitur, eiusdem me in his protectioni submittendus⁴⁷ supplicansque humillime, ut mandet verbo virtutis suae sententiae copiam et acta omnia ad se trasmitti (siquidem hactenus nec appellationi detulit legitime interpositae, nec acta et sententiae copiam cum apostolis dare voluit) inhibendo illi, ne interim pendente appellatione innovetur et attentetur. Peto etiam apostoliter cum debita instantia bis, ter et pluries mihi ab illustrissimo domino archiepiscopo concedi, et de horum omnium petitione testimoniales litteras fieri atque expediri a venerabili capitulo in ea, qua decet forma, quibus suo loco, tempore uti valeam, protestando solemniter de gravissimis iniuriis, vituperiis, damnis, laboribus, expensis rationi istius litis factis, vel fiendis, omni meliore modo, via et iure.

Quibus auditis ac in scripto concessis,⁴⁸ unaque supranominati fratres nostri reversi, facta fideli // relatione coram nobis, eidem protestanti hoc oportuno remedio, iustitia ipsa suadente minime deesse voluimus. Harum nostrarum literarum mediante testimonio ac authentico nostro sigillo roboratarum. Datum feria quarta proxime post festum Beati Matthaei apostoli et evangelistae anno Domini millesimo sexcentesimo trigesimo octavo.

[*m. p.*] Hunc apellationis et protestationis libellum capitulum Iauriense metu illustrissimi et reverendissimi domini archiepiscopi Strigoniensis sub sigillo et subscriptione extra dare noluit, ac proinde ad vicecomitem nobilium et alios iudices confugere sum coactus et testimoniales litteras obtinere pro iurium meorum tuitione et futuram ad cautelam etc. Gregorius Nagifalui.

⁴⁶ A szó s. k. föléírással javítva erre az alakra.

⁴⁷ A szövegben 'submitten' rövidítés.

⁴⁸ A szó s. k. átrással javítva erre az alakra ('conceptis'-ról).

3.

Győr vármegye alispánja, szolgabírái és közjegyzője hitelesítése

Győr, 1638. szept. 21.

(ASV Arch. Nunz. in Vienna, Proc. n. 56, s.f. – *orig.*)⁴⁹

Nos Andreas Szapari vicecomes, Michael Baiusz et Georgius Bodo, iudices nobilium comitatus Iauriensis ac Ioannes Jagossých, sacra apostolica autoritate publicus notarius. Damus pro memoria, quod reverendissimus dominus Gregorius Nagiffaluÿ electus episcopus Vaciensis et custos et canonicus venerabilis capituli ecclesiae Iauriensis die datarum praesentium nos curaverit ad se vocari, quem nos in lecto aegritudinis suae decumbentem reperientes, coram nobis huiusmodi, quae sequuntur, fecit et celebravit protestationem et appellationem. Quia in processu iudiciali ratione domus Iauriensis ad instantiam domini Ioannis Boka contra praedictum dominum episcopum Vaciensem instituto multipliciter eundem gravatum esse sentiret: praesertim per excommunicationis sententiam ad decimum quintum diem comminatam, quae in se continet gravamen irreparabile et ir retractabile, multasque trahit secum alias malignitates et praeiudiciales effectus: in his scriptis appellavit coram nobis ad illustrissimum ac reverendissimum dominum, dominum nuntium apostolicum, qui nunc apud sacram Caesaream regiamque maiestatem legati de latere potestate et officio fungitur, eiusdemque dictum dominum episcopum Vaciensem et suam causam protectioni submisisset, supplicandus⁵⁰ humillime illustrissimo ac reverendissimo domino Emerico Losÿ archiepiscopo ecclesiae metropolitanae Strigoniensis etc. per litteras, ut copiam sententiae cum omnibus actis ad eundem illustrissimum dominum nuntium apostolicum transmittat. Petendus⁵¹ etiam apostolos instanter instantius, instantissime cum solemnibus protestatione omni via, modo et iure meliore etc. Super quibus quidem dicti domini episcopi Vaciensis appellatione et protestatione coram a nobis tanquam honestis et nobilibus personis factis, nos praesentes litteras iurium suorum futuram ad cautelam necessarias sub sigillis nostris et manuum subscriptionibus extradandas duximus et concedendas. Datum Iaurini in vigilia Beati Matthaei apostoli et evangelistae, anno domini millesimo sexcentesimo trigesimo octavo.

[*m. p.*]

Andreas Szapary vicecomes comitatus Iauriensis m. p. [*L. S.*]

Michael Baiusz iudex nobilium comitatus Iauriensis m. p. [*L. S.*]

Georgius Bodo iudicium comitatus Iauriensis m. p. [*L. S.*]

Ioannes Jagossých sacra apostolica autoritate publicus notarius m. p. [*L. S.*]

⁴⁹ A szöveg Nagyfalvi püspök s. k. írása.

⁵⁰ 'Supplican' rövidítés az eredetiben.

⁵¹ 'Petem' rövidítés az eredetiben.

Rövidítések és irodalomjegyzék

- ASV Archivio Segreto Vaticano, Vatikán
Arch. Nunz. Vienna Archivio della Nunziatura Apostolica in Vienna
Sacra Romana Rota
- BAV Biblioteca Apostolica Vaticana, Vatikán
Barberini latini
- GyEL Győri Egyházmegyei Levéltár, Győr
Győri Káptalan Országos Levéltára
- MNL OL Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
- PL Prímási Levéltár, Esztergom
AS Archivum Saeculare
- *
- BARTAL
1901 Antonius BARTAL: *Glossarium mediae et infimae Latinitatis regni Hungariae*, Budapestini, sumptibus Societatis Frankliniae, 1901.
- BECKER
2004 *Nuntiaturen des Malatesta Baglioni, des Ciriaco Rocci und des Mario Filonardi. Sendung des P. Alessandro D'Ales (1634–1635)*, Hg. Rotraud BECKER, Tübingen, Max Niemeyer Verlag, 2004. (Nuntiaturberichte aus Deutschland nebst ergänzenden Actenstücken IV/7.)
- BEDY
1938 BEDY Vince: *A győri székeskáptalan története*, Győr, Győri egyházmegyei Alap Nyomdája, 1938. (Győregyházmegye múltjából 3.)
- BITSKEY
1983 BITSKEY István: *A római Collegium Germanicum–Hungaricum és a magyar ellenreformáció kezdetei*, In: *Irodalomtörténeti Közlemények*, 87. (1983), 130–136.
- BUKOWSKA-GORGONI
1995 Christina BUKOWSKA-GORGONI: *Causae Polonae coram Sacra Romana Rota XV–XVII saec. Explanatio processuum*

- et regesta documentorum*, Roma, Pontificium Institutum Studiorum Ecclesiasticorum, 1995. (Studia Ecclesiastica 19, Historico-Iuridica 1.)
- DOMINKOVITS
2008
DOMINKOVITS Péter: *Győr város tanácsülési és bírósági jegyzőkönyveinek regesztái*. V. kötet (1622–1626), Győr, 2008. (Városi Levéltári Füzetek 11.)
- DOMINKOVITS
2013
DOMINKOVITS Péter: *Győr város tanácsülési és bírósági jegyzőkönyveinek regesztái*. VIII. kötet (1637–1641), Győr, 2013. (Városi Levéltári Füzetek 14.)
- ENGEL
1996
ENGEL Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, I–II, Budapest, História–MTA Történettudományi Intézete, 1996. (História Könyvtár. Kronológiák – Adattárak 5.)
- ERDÉLYI
2006
Gabriella ERDÉLYI: *The Register of a Convent Controversy (1517–1518). Pope Leo X, Cardinal Bakócz, the Augustinians, and the observant Franciscans in contest*, Budapest–Rome, Gondolat Publishing House, 2006. (Collectanea Vaticana Hungariae II/1.)
- ERDŐ
1980–1981
Péter ERDŐ: *Il potere giudiziario del primate d’Ungheria*, In: *Apollinaris*, 53. (1980), 272–292; 54. (1981), 213–231.
- ERDŐ
1996
ERDŐ Péter: *A pápaság és a magyar királyság Zsigmond király idején (1387–1437)*, In: *Magyarország és a Szentszék kapcsolatának ezer éve*, szerk. ZOMBORI István, Budapest, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, 1996, 83–95.
- ERDŐ
2018
ERDŐ Péter: *The Medieval Church Jurisdiction and the Nyási-formulary*, In: *Formularium Ecclesiae Strigoniensis*, edendo operi praefuerunt Petrus Card. ERDŐ–Cornelius SZOVÁK–Petrus TUSOR, coadiuvantibus Gabriele SARBÁK–Theresia HORVÁTH–Adamo PORUBSZKY, Budapest, Gondolat Kiadó, 2018. XI–XVI. (Collectanea Studiorum et Textuum I/4.)
- ERDŐ–SZOVÁK–TUSOR
2018
Formularium Ecclesiae Strigoniensis, edendo operi praefuerunt Petrus Card. ERDŐ–Cornelius SZOVÁK–Petrus TUSOR,

- coadiuvantibus Gabriele SARBAK–Theresia HORVÁTH–Adamo PORUBSZKY, Budapest, Gondolat Kiadó, 2018. (Collectanea Studiorum et Textuum I/4.)
- FAZEKAS
2017
FAZEKAS István: *Győr és a jezsuita rend a 17. században – Szereplők, érdekek, ellenérdekek*, In: *Jezsuita jelenlét Győrben a 17–18. században. Tanulmányok a 375 éves Szent Ignác-templom történetéhez*, szerk. FAZEKAS István–KÁDÁR Zsófia–KÖKÉNYESI Zsolt, Győr, Szent Mór Bencés Perjelőség, 2017, 63–85.
- F. FELDKAMP
1992
Michael F. FELDKAMP: *Die Tribunal- und Gebührenordnung der Nuntiatur Madrid aus dem Jahre 1611*, In: *Archivum Historiae Pontificiae*, 30. (1992), 363–384.
- FRANK
1845
FRANK Ignác: *A közigazság törvénye Magyarhonban*, II/I, Buda, 1845.
- GALLA
1947
GALLA Ferenc: *Magyar tárgyú pápai felhatalmazások, felmentések és kiváltságok a katolikus megújulás korából*, I, Budapest, Stephaneum Nyomda, 1947. (Regnum-Könyvek. I. Egyháztörténeti források 1.) (Különlenyomat a Levéltári Közleményekből, 24–25. [1946–1947] 1. sz.)
- GALLA
2010
GALLA Ferenc: *Pápai kinevezések, megbízások és felhatalmazások Erdély, a Magyar Királyság és a Hódoltság területére (1550–1711)*, kiad. TUSOR Péter–TÓTH Krisztina, Budapest–Róma, Gondolat Kiadó, 2010.
- GÁRDONYI
2017
GÁRDONYI Máté: *Magyarországi ad limina jelentések 1928*, In: *Magyarország és a római Szentszék. II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században*, szerk. TUSOR Péter–SZOVÁK Kornél–FEDELES Tamás, Budapest–Róma, Gondolat Kiadó, 2017, 261–375. (Collectanea Vaticana Hungariae I/15.)
- GAUCHAT
1935
Hierarchia Catholica medii et recentioris aevi IV, ed. Patritius GAUCHAT, Monasterii, 1935.
- GAVANTI
1713
Enchiridion seu manuale episcoporum pro decretis in visitatione & synodo de quacumque re condendis..., ed. Bartolomeo GAVANTI, Venetiis, 1713.

- GECSÉNYI
2004
GECSÉNYI Lajos: *Győr vármegye nemesi közgyűlési és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái, III: 1627–1637*, Győr, Győr-Sopron Megyei Levéltári Igazgatóság Győri Levéltára, 2004.
- GECSÉNYI
2008
GECSÉNYI Lajos: *A 16–17. századi magyarországi városfejlődés kérdéséhez (Az erődváros megjelenése)*, In: *Gazdaság, társadalom, igazgatás. Tanulmányok a kora újkor történetéből*, Győr, 2008, 213–228.
- HEGEDÜS–SZABÓ
2007
HEGEDÜS Zoltán–SZABÓ Zoltán: *Győr vármegye nemesi közgyűlési és törvénykezési jegyzőkönyveinek regesztái, IV: 1638–1650*, Győr, Győr-Sopron Megyei Levéltári Igazgatóság Győri Levéltára, 2007.
- HORVÁTH
2017
HORVÁTH József: *Végrendeleti adományok a győri jezsuiták és más egyházi testületek javára a 17. században*, In: *Jezsuita jelenlét Győrben a 17–18. században. Tanulmányok a 375 éves Szent Ignác-templom történetéhez*, Szerk. FAZEKAS István–KÁDÁR Zsófia–KÖKÉNYESI Zsolt, Győr, Szent Mór Bencés Perjelség, 2017, 273–305.
- E. KOVÁCS
1996
E. KOVÁCS Péter: *A Szentszék, a török és Magyarország a Hunyadiak alatt (1437–1490)*, In: *Magyarország és a Szentszék kapcsolatának ezer éve*, szerk. ZOMBORI István, Budapest, Magyar Egyháztörténeti Enciklopédia Munkaközösség, 1996, 97–117.
- MEZEY
2007
Magyar jogtörténet, szerk. MEZEY Barna, Budapest, Osiris, 2007.
- MOLNÁR
2003
MOLNÁR Antal: *Egyház- és birtokigazgatás a váci püspökségben a török korban*, In: *Fons*, 9. (2003) 1–3. sz. 249–272.
- MRKONJIC
2008
Archivio della nunziatura apostolica in Vienna: Cancelleria e segreteria, nn. 1-904, a cura di Tomislav MRKONJIC, Città del Vaticano 2008. (Collectanea Archivi Vaticani 64.)
- Nagyfalvy*
1899
Nagyfalvy Gergely váczi véd. püspök és győri örkanonok ingóságainak leltára 1638. decz. 9., In: *Történelmi Tár* (1899), 535–536.

- PÉTERFFY
1742
Carolus PÉTERFFY: *Sacra Concilia Ecclesiae Romano-catholicae in Regno Hungariae celebrata*, II, Posonii, 1742.
- SZABADY
1932
SZABADY Béla: *Nagyfálvy Gergely váci püspök, zalavári apát (1576–1643)*, In: *Pannonhalmi Szemle*, 7. (1932), 213–232.
- SZABADY
1936
SZABADY Béla: *Draskovich György győri püspök élete és kora (1599–1650)*, In: *A 300 éves soproni szent benedekrendi Sz. Asztrik Kat. Gimnázium jubileumi értesítője az 1935/36. isk. évről*, Sopron, 1936, 15–115.
- SZELESTEI
1998
Naplók és útleírások a 16–18. századból, kiad. SZELESTEI N. László, Budapest, Universitas Könyvkiadó, 1998. (Historia Litteraria 6.)
- C. TÓTH
2017
C. TÓTH Norbert: *Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusaik és jövedelemkezelőik az 1440-es évektől 1526-ig*, Győr, Győri Egyházmegyei Levéltár, 2017. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 27.)
- C. TÓTH–HORVÁTH
–NEUMANN
2016
C. TÓTH Norbert–HORVÁTH Richárd–NEUMANN Tibor–PÁLOSFALVI Tamás: *Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapok és bárók*, Budapest, MTA BTK TTI, 2016. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak.)
- TUSOR
2004
TUSOR Péter: *Magyar történelmi kutatások a Vatikánban*, Budapest–Róma, Gondolat Kiadó, 2004. (Collectanea Vaticana Hungariae I/1exc.)
- TUSOR
2014
TUSOR Péter: *Nemzeti zsinat, 1648. Katolikus rendi autonómiaörekvés a kora újkori Magyarországon*, In: *Katolikus zsinatok és nagygyűlések Magyarországon a 16–20. században*, szerk. BALOGH Margit–VARGA Szabolcs–VÉRTESI Lázár, Budapest–Pécs, Pécsi Püspöki Hittudományi Főiskola, Pécsi Egyháztörténeti Intézet, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2014, 69–130. (Seria Historiae Dioecesis Quinqueecclesiensis 10.)

TUSOR
2017

Péter TUSOR: *Synoden in Ungarn in der frühen Neuzeit*, In: *Begegnung der Kirche in Ost und West im Spiegel der synodalen Strukturen. Festschrift für Petar Vrankić zum 70. Geburtstag*, hrsg. Johannes GROHE–Gregor WURST–Zvezdan STRIKA–Hermann FISCHER, St. Ottilien, EOS Verlag, 2017, 331–353.

VANYÓ
1986

VANYÓ Tihamér Aladár OSB: *A bécsi pápai követség levéltárának iratai Magyarországról 1611–1786*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1986. (Fontes Historiae Hungaricae Aevi Recentioris.)